

Никифоренко Наталя Андріївна,
аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПЕРЕДБАЧЕНИМ СТАТТЯМИ 366-2, 366-3,
368-5 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

З початком широкомасштабного вторгнення рф в Україну указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» введено воєнний стан. У цих умовах внесено низку змін і доповнень до різних галузей законодавства з метою забезпечення нормального функціонування органів державних владних, зокрема в контексті протидії злочинності. Адже як слушно зауважують вчені реалії сьогодення потребували адаптації національного законодавства до умов і викликів воєнного часу [1, с. 9]. Певних змін зазнало і антикорупційне законодавство.

Під час дії воєнного стану, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану суб'єктам зазначеним у частині першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» дозволено не подавати декларацію та відповідно не вносити зміни у майновий стан, але в подальшому суб'єкт декларування зобов'язаний подати декларацію/внести такі зміни протягом дев'яноста календарних днів з дня його припинення чи скасування.

Задля розуміння актуальності та проблематики теми досліджуваної автором, пропонуємо розглянути приклади.

На офіційному сайті Національного агентства з питань запобігання корупції опубліковано оголошення про початок досудового розслідування в кримінальному провадженні Національним антикорупційним бюро України за процесуального керівництва Офісу Генерального прокурора щодо вчинення народним депутатом України корупційного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368-5 КК України. Підставою внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань стали матеріали Національного агентства з питань запобігання корупції, що передбачені ч. 7 ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції». Відповідно до указаної норми, у разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення Національне агентство з питань запобігання корупції затверджує обґрунтований висновок та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

У відповідності до фактичних обставин учиненого, на початку березня 2022 дружина народного депутата України перевезла через митний кордон України 500 тис. дол. США та 97 тис. євро, за офіційним курсом Національного банку України – це понад 17 млн 845 тис. грн. Згідно з щорічною декларацією за 2020 рік, сукупний задекларований розмір грошових коштів, які належать родині народного депутата України, склав 335 тис. грн, 10 тис. дол. США та

15 тис. євро. Таким чином, різниця між офіційно задекларованими грошовими коштами та заощадженнями, вивезеними за кордон його дружиною перевищує 6 500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян – понад 8 млн грн [2].

Виявлення ознак незаконного збагачення відбулося шляхом аналізу компетентним суб'єктом – НАЗК, останньої поданої декларації відповідною особою. Вищезазначене дає підстави вважати про наявність прямого причинно-наслідкового зв'язку між незаконним збагаченням (ст. 368-5 КК України) та відомостями, що містяться у декларації особи (ст. 366-2 КК України). Уявляється, що у випадку розбіжності розміру виявлених активів з відомостями, що містяться у декларації такої особи, у діях суб'єкта вбачаються ознаки вчинення й іншого складу корупційного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України, тобто умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції».

На користь нашої позиції виступає знову ж таки, оголошення розміщене на офіційному сайті Національного агентства з питань запобігання корупції щодо передачі обґрунтованого висновку про виявлення ознак кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією (результати перевірки моніторингу способу життя) відносно народної депутатки України, за фактом незаконного збагачення нею та внесення недостовірних відомостей до декларації майже на 50 млн грн. В свою чергу, висновок у відповідності до абз. 2 ч. 4 ст. 51-4 Закону НАЗК скеровано до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури задля прийняття рішення в порядку, передбаченому ст. 214 КПК України. Проведеним моніторингом виявлено факти, що свідчать про незаконне збагачення такої особи на суму 49,6 млн грн та умисне внесення нею недостовірних відомостей до декларації за 2020 рік, які відрізняються від достовірних на 3,8 млн грн, тобто у діях останньої вбачаються ознаки кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією та корупційного кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 366-2, ст. 368-5 КК України відповідно [3].

З іншого боку, якщо умисному внесенню суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей передувало вчинення корупційного кримінального правопорушення, передбаченого статтею 368 КК України, або статтями 191, 364 КК України, тобто здобуття цих коштів відбулося злочинним шляхом, зловживаючи службовим становищем, всупереч інтересам служби або окремим охоронюваним законом інтересам держави та ін., то особа взагалі не повинна вносити зміни у майновий стан. Водночас, виникають логічні запитання, чи не вважається це подвійною кримінальною відповідальністю, що заборонена законом, тобто двічі за одне й те саме не карають, та чи потрібно дії народного депутата додатково кваліфікувати за ст. 368-5 КК України.

Слід зазначити, якщо враховувати поступки з боку компетентних органів: дозвіл щодо неподання суб'єктом декларування декларації і невнесення до неї змін у майновий стан через призму досліджуваної вище ситуації, на наш погляд, у діях народного депутата України відсутній склад кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366-2, ст. 368-5 КК України. Указане, є співставленням

замкнутому колу, в якому ключову роль посідає декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Поряд з цим, слід звернутись до декриміналізації статті 366-1 КК України, яку 27.10.2020 рішенням Конституційного суду № 13р/2020 визнано неконституційною, та в подальшому на виконання вимог указанного рішення, Верховна Рада України 04.12.2020 прийняла закон № 1074-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», яким безпосередньо було виключено з кримінального закону статтю 366-1 КК України та доповнено статтями 366-2 і 366-3 КК України. Визнання її неконституційною відбулося зокрема, через не здатність заподіяти істотну шкоду фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в обсягах, необхідних для визнання її суспільно небезпечним діянням відповідно до вимог ст. 11 КК України та покладений на сторону захисту обов'язок доведення невинуватості, що було істотним порушенням права передбаченого статтею 62 Конституцією України. Хоча науковці неодноразово критикували ці аргументи Конституційного суду та визнавали їх необґрунтованими [4; 5; 6].

На це слід звернути увагу з огляду на те, що новою редакцією статей указанного Закону, який набув чинності 30.12.2020, не було передбачено відповідальності за декларування недостовірної інформації у вигляді позбавлення волі, що є співмірним покаранням за вчинення цього кримінального проступку, відповідно до висновків Венеціанської комісії.

Задля виправлення указаних прорахунків, законотворцем у відповідності до Закону України від 29.06.2021 № 1576-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» підвищено санкції за вказані правопорушення та імплементовано поняття «кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією», до яких безпосередньо й віднесено ст. 366-2, 366-3 КК України.

Аналіз викладеного дає підстави розуміти, що зараз в умовах воєнного стану, дії, спрямовані на доведення вини осіб у вчиненні корупційного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368-5 КК України та/або кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з корупцією, передбачених ст. 366-2, 366-3 КК України, нажалі зводяться на нівець. Відповідно, ми не бачимо позитивних результатів застосування указаних статей кримінального закону та «гучних» численних повідомлень НАЗК про виявлення таких фактів.

Список використаних джерел

1. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан та ін. ; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.

2. НАЗК виявило ознаки незаконного збагачення щодо народного депутата, дружина якого вивезла під час війни за кордон понад 500 тис. дол. США: ОГП відкрив кримінальне провадження. 9 вересня 2022 р.

URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyyavylo-oznaky-nezakonnogo-zbagachennya-shhodo-narodnogo-deputata-druzhyna-yakogo-vyvezla-pid-chas-vijny-za-kordon-ponad-500-tys-dol-ssha-ogp-vidkryv-kryminalne-provazhennya/>

3. Незаконне збагачення майже на 50 млн грн: НАЗК передає до САП результати моніторингу способу життя нардепки Наталії Королевської. 15 грудня 2022 р. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nezakonne-zbagachennya-majzhe-na-50-mln-grn-nazk-peredaye-do-sap-rezultaty-monitoryngu-sposobu/>

4. Вознюк А. А. Декларування недостовірної інформації: актуальні проблеми досудового розслідування. Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: мат. міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5.11.2019 р.) / за заг. ред. О. Г. Рувіна, Н. В. Нестор; уклад. О. І. Жеребко, А. О. Полтавський, О. В. Юдіна. К.: КНДІСЕ Мініюста України, 2019. С. 109–113.

5. Вознюк А. А. Декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації: нові моделі заборонних кримінально-правових норм. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4 (92). С. 104–120. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.92.104-120>.

6. Vozniuk A., Kamensky D., Dudorov O., Movchan R., & Andrushko A. Unconstitutionality of criminal liability for filing inaccurate information in Ukraine: critical legal analyses. *Cuestiones Políticas*. 2021. № 39 (69). P. 133–145.

Овсій Дмитро Юрійович,

здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

КВАЛІФІКАЦІЯ ВІДМЕЖУВАННЯ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ВІД ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ

Проблеми оподаткування завжди привертали увагу дослідників, оскільки в чинному законодавстві України відсутня загальна норма, що забороняє ті чи інші варіанти податкової оптимізації, а також відмежовує законну оптимізацію та ухилення від сплати податків. Відповідно єдиним критерієм відмінності цих двох способів зменшення податків є наявність чи відсутність в діях платника податків порушення норм права.

У Оксфордському навчальному словнику академічної англійської мови ухилення від сплати податків розглядається з двох позицій. По-перше, «tax avoidance» (так звана «податкова оптимізація») «способи сплати лише найменшої суми податку, яку ви маєте за законом» [1]. Наприклад, отримання податкових пільг, створення плану відстрочення податкових платежів тощо. По-друге, «tax evasion» («ухилення від сплати податків») «злочин навмисної несплати податків, які ви повинні сплатити» [2]. Наприклад, свідоме надання податковим органам недостовірної інформації про прибутки та витрати тощо. Відтак, кваліфікуються такі дії як «податкова девіація» (від лат. *deviatio* – ухилення; *de* – від + *via* – дорога), або правопорушення, що пов'язане з використанням способів, які суперечать загальноприйнятим, закріплених законодавством нормам податкової поведінки.

Окрім цього, слід відзначити розвиток термінологічної бази та вказати ще одну дефініцію, «tax dodge» – спосіб сплати менше податків, легально чи нелегально [3].